

**מסקנות:**

- א. מצות קריאת התורה מוטלת על הציבור, ואסור ליחיד לפרוש מן הציבור.
- ב. יחידים שלא שמעו את קריאת התורה, אם אינם מהווים את רוב הציבור אין צורך לחזור ולקרוא עברם את אותה פרשה.
- ג. אין חיוב לקהל המורכב משתי עדות להתפצל ולקרוא בשני ספרים ובשתי נוסחאות, אדרבה: 'ברוב עם הדרת מלך'.
- ד. בן עדה אחת יוצא בספר תורה של עדה אחרת, ורק כשהקהל כולו או רובו מורכב מעדה אחת יש להקפיד על ספר תורה בנוסח אותה עדה.
- ה. גם בשבת זכור יוצאים ידי חובה בספר ובהברה של עדה אחרת, ואין צורך לקרוא בכמה ספרי תורה ובכמה הברות.

ולכן "ל שאע"פ שבאופן אישי כל אחד חייב לשמוע את קריאת זכור עפ"י נוסחו ומנהג אבותיו, אך מכיון שהמצוה הוטלה עליו לקיימה בציבור, והציבור מורכב ב"ה משבטים שונים, יש לקרוא בתורה בנוסח רוב הציבור באותו מקום והיחיד יוצא ידי חובה בכך. ומעולם לא שמענו שיהודי פולני הקורא צירה בפתח ושורוק בחיריק לא יצא ידי חובה בקריאתו של יהודי ליטאי וכדו'. ולכל היותר ראוי אולי לקרוא בתורה בפרשת זכור בשתי הנוסחאות העיקריות, כגון אשכנז וספרד, אולם אלו בלבד, אך אין להרבות בדקדוקים של יוצאי פולין, ליטא, גרמניה, אמריקה, תימן, הונגריה וכדו' משום חוכא ואיטלולא. (ועיין שנה בשנה תשנ"א מאמרו של הר"א הנקין בענין זה).

**סימן י****עציץ בבית-הכנסת****ראשי פרקים**

שאלה

- א. משום חוקות הגויים
- ב. משום נטיעת עץ אצל מזבח
- ג. עציץ שאינו נקוב אצל מזבח

שאלה

נשאלתי ע"י קב' סעד, אם מותר להניח בבית הכנסת עציץ ובתוכו אילן?

**א. משום חוקות הגויים**

ידועה דעת הגר"א לא לשטוח עשבים בבית הכנסת בשבועות משום "בחוקותיהם לא תלכו", שכן נוהגים הם ביום אידם. הגר"א לשיטתו (יר"ד סי' ק"ב) שהכריע להלכה שאפילו דבר שיש לו טעם אסור משום בחוקותיהם.

**ב. משום נטיעת עץ אצל מזבח**

הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' ק"נ הביא בשם הר"ד עראמה בפירושו לרמב"ם שאפילו **אצל** ביכ"ס אסור לנטוע עץ, מדרבנן. ולכאורה ק"ו שאסור לנטוע עץ בתוך בית הכנסת עצמו. וכבר דנו הפוסקים בדברי הר"ד עראמה

אולם דעת הר"ן והמהרי"ק להקל היכא שיש לו טעם. (ועיין באהלה של תורה ח"א י"ד סי' כ"ג).  
ונלענ"ד שגם הגר"א יודה כאן משום שאיסור זה שייך רק בשבועות שכן הם מעמידים רק ביום אידם, אך אילן העומד **כל השנה** מוכח שאינו משום חג, אלא לנוי, אין בו משום בחוקותיהם, שכן הם אינם נוהגים אלא בחג. ולפ"ז אפילו בחג יהיה מותר להשאיר. ובר מן דין נהגו העולם לשטוח עשבים ולהעמיד אילנות אפילו בשבועות ולא כהגר"א.

כתב שמהתורה האיסור הוא רק בעזרה ליד המזבח. ואילו בהר הבית אין איסור מהתורה אלא רק מדרבנן. ומסתבר שה"ה בהיכל עצמו האיסור הוא רק מדרבנן. כי כל האיסור הוא רק משום שכך נהגו עובדי ע"ז לנטוע עצים ליד המזבח, כי כנראה זו היתה צורת הפולחן שלהם אך בהיכליהם עצמם לא נהגו כנראה.

והראב"ד בהל' בית הבחירה (פ"א ה"ט) מתיר בהר הבית ובעזרת נשים לכתחילה. ויתכן שגם הוא יאסור בהיכל מדרבנן, אם כי אין הוכחה לכך. עכ"פ בודאי שההיכל אינו אסור מהתורה. וביב"ס קדושתו מדרבנן לרוב הפוסקים, וגם למ"ד שקדושתו מהתורה (עיי' מש"כ להלן סימנים י"א וי"ב) אין לדמותו למזבח. אדרבה הרי אסור להקריב בבמה מחוץ למקדש, וא"כ לכל היותר יש לדמותו לקדושת ההיכל. שהתורה קידשה גם מקומות אחרים מחוץ למקדש שאינם מיועדים להקרבה. אך קדושת המזבח לא התרבתה במקומות אחרים. וא"כ לרוב הפוסקים שקדושתו מדרבנן יש כאן גזרה לגזרה. וגם לסוברים שקדושתו מהתורה איסור נטיעת עצים בו היא לא חמורה יותר מאשר בהיכל עצמו, דהיינו מדרבנן. ולכן י"ל שלכל היותר יש להחמיר בנטיעת עץ לכתחילה בתוך בית הכנסת. אולם כאן מדובר בעציץ שיש בו שתיל ומניחין אותו בבית הכנסת ואין נוטעים אותו לכתחילה שם, ויש להקל בכגון דא וכמו שיבואר להלן.

### ג. עציץ שאינו נקוב אצל מזבח

והנלענ"ד לסמוך כאן לקולא משום שהוא עציץ שאינו נקוב. ועיין מאמר הגרש"ז אורבך (כ"ח) ציון השלם שביעית עמ' ס"ב), שמסתפק אפילו בעציץ שאינו נקוב שאסור לנטוע במקדש משום "אצל מזבח". ולענ"ד נראה שזה לא מקרי "אצל", ואפילו עציץ נקוב אולי מותר מטעם זה. והדבר תלוי במחלוקת המהר"י כץ (שטמ"ק ב"ק ב' ב') שלדעתו יש תולדות באיסורי תורה והתוס' (בכורות כ"ה א' ד"ה ואמר) שלדעתם אין תולדות

באשר לנטיעת עצים בחצר בית הכנסת. רובם התירו את הדבר, ופוק חזי מאי עמא דבר, שנוהגים לנטוע עצים ליד בית הכנסת. עיין דעת תורה למהרש"ם על שו"ע אור"ח סי' ק"נ שהביא בשם הבנין ציון (ח"א סי' ט') שהתיר. וכמו"כ הוכיח מהמהר"ט (ח"ב יר"ד סי' ד'), עיי"ש שהתיר להשאיר עצים נטועים ליד בית הכנסת, אך אין ללמוד מדבריו שמוותר לנטוע לכתחילה. ובשר"ת מהרש"ם (ח"ו סי' י"ז) מתיר גם לנטוע לכתחילה, שאם היה אסור כיצד מצינו ידינו ורגלינו בבתי הכנסיות שלנו שיש בהם ארון קודש ובימה מעץ ויש שעשויים כולם מעץ, והרי במקדש היה אסור לעשות שום דבר מעץ בולט וכמש"כ הרמב"ם בהל' בית הבחירה פ"א ה"ט. אלא ע"כ גם במקדש האיסור הוא על נטיעת עץ בעזרה בלבד, ליד המזבח, אך בעזרת נשים ובהר הבית אין איסור בדבר.

ועין הר-צבי (אור"ח ח"א סי' ע"ד), בתשובתו לרבה הראשון של רמת גן הגרש"ז לנדורס, שהתיר נטיעת עצים ליד בית הכנסת, אלא שהסתמך בעיקר על כך שהעצים ניטעו לא רק לצורך בית הכנסת אלא לאורך כל השדרה. אך משמע מדבריו שגם מעיקר הדין נוטה להתיר. והביא משו"ת משיב דבר (סי' י"ד) שאין לנו לבדות מלבנו איסורים שלא נמצאו בתלמוד. וכן בפסקים וכתבים להגרא"ה הרצוג (חא"ח סי' כ"ב) בתשובתו לגר"י לנדא התיר לנטוע עצים ברחבה שליד בית הכנסת, אלא שהציע להמנע מלנטוע אותם בכניסה עצמה אלא בצדדי בית הכנסת. וכן הרב קוק באורח משפט (סי' י"ז) מתיר בחוץ. ורק המהר"ם שיק (חא"ח סי' ע"ח וע"ט) אוסר. אך גם לדעתו האיסור הוא רק מדרבנן.

והנה לא התירו רוב הפוסקים הנ"ל אלא את הנטיעות מחוץ לבית הכנסת, ואילו כאן מדובר בנטיעה בתוך בית הכנסת. וא"כ יש להחמיר יותר. אך לאחר העיון נלענ"ד שאין להחמיר בבית הכנסת עצמו יותר מאשר בחצר בית הכנסת. הרמב"ן בפירושו לתורה (דברים ט"ז כ"א)

נקוב פשיטא ליה להמנחת חינוך במצ' קצ"ב הכותב שבעציץ נקוב האיסור מהתורה, ובעציץ שאינו נקוב אינו חייב. ובתוצאות חיים (להגר"מ זמבא סי' ח' באמצעו) מובא מכתב של הר"א לופטביר, ולדעתו אפילו הנוטע בעציץ נקוב אצל המזבח פטור.

ולכל היותר יש לומר שהנוטע לכתחילה בעציץ שאינו נקוב אסור מדרבנן כמו שמצינו בכלאים, אך המביא עציץ שאינו נקוב ליד המזבח בודאי שאינו עובר. ומכיון שאפילו בהיכל עצמו האיסור הוא רק מדרבנן, ובבית הכנסת שלרוב הפוסקים הוא מדרבנן, ואין שם מזבח כלל, אין מקום לגזור. ולכן נראה שאין מקום לאסור הבאת עציץ שאינו נקוב לבית הכנסת.

באיסורי תורה אחרים חוץ משבת. ולפי שיטתם אין איסור בהבאת עציץ אל המזבח, משום שאין בכך אלא תולדה לכל היותר ובאיסור זה אין תולדות.

ונטיעה בגוש לא חל עליה איסור "לא תיטע", שכן נטיעה היא דוקא יחור או גרעין ולא בגוש, וכדמצינו לענין ערלה, דנטיעה בגוש אינה נטיעה למנות ממנה שנות ערלה. אמנם י"ל דערלה שאני ובאמת כן מקרי נטיעה גם בגוש, אלא שהמנין לשנות ערלה לא מתחיל מחדש אלא נמשך מהנטיעה הראשונה. ועיין שבת הארץ (מהדורת מכון התורה והארץ פ"א הל' ד' הע' 14), האם נטיעה בגוש בשביעית אסורה מהתורה או מדרבנן. אך בעציץ שאינו נקוב אין ספק שהאיסור הוא רק מדרבנן.

ומה שמספקא ליה להגרשז"א בעציץ שאינו

## סימן יא

### קדושת בית כנסת שחרב (דין בתי כנסת עתיקים)

#### ראשי פרקים

- א. חילוקי השיטות בדין "ובאו בה פריצים וחללוה"
- ב. גדר קדושת בית כנסת והפקעתה

#### א. חילוקי השיטות בדין "ובאו בה פריצים וחללוה"

במגילה כ"ח א':

"בית הכנסת שחרב, אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחים על גג פירות, ואין נושין אותו קפנדיא, שנאמר: 'זהשימוחי את מקדשיכם' – קדושתן אף כשהן שוממין."

#### שיטת בעל המאור

מיהו בית כנסת שחרב וגם היה בידי נכרים צריך לעיין אם לא פקעה קדושתו מדין "ובאו בה

פריצים וחללוה". עיין ע"ז (נ"ב ב') באבני מזבח ששקצום אנשי יון, שנפסלו למזבח. ואע"פ שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, שאני התם דכתיב: "ובאו בה פריצים וחללוה". והקשה שם בעל המאור מכלי אחז שלא נפקו לחולין ע"י ישראל דבני מעילה נינהו? ותירץ דכלי שרת שאני, דאין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת, אבל אבני מזבח וכספה וזהבה של ירושלים יכולין היו לצאת לחולין ע"י ישראל, משום דבני מעילה נינהו. משמע מדבריו ש'ובאו בה פריצים וחללוה', הוא מדין מעילה, שכשם שהמועל מוציא את ההקדש לחולין, ה"ה דבר קדוש הנופל בידיהם של פריצים יוצא לחולין. אך דבר שאינו בר מעילה, אין בו דין: "ובאו בה פריצים וחללוה".

וצ"ע, מהי קדושת בית הכנסת? האם יש בה דין מעילה? אמנם מצינו שאסור להשתמש בבית כנסת שימוש של חולין כנ"ל. אולם לא